بررسی تجارت خارجی قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا و مراودات تجاری با ایران

سازمان توسعه تجارت ایران

رایزنی بازرگانی جمهوری اسلامی ایران در قزاقستان

نسرین پابرجا

تابستان ۱۴۰۵

حجم مبادلات تجاری قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا

بر اساس آمار پنج‌ماهه سال ۲۰۲۶، **حجم مبادلات تجاری قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا** به **۱۲.۴** میلیارد دلار رسیده است که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، ۱۱.۲ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در این مدت، **ارزش صادرات قزاقستان** به کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا بالغ بر **۳.۵ میلیارد دلار** بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل **۷.۱** درصد کاهش داشته است. در مقابل، **ارزش واردات قزاقستان** از کشورهای عضو اتحادیه به **۸.۹ میلیارد دلار** رسیده که ۲۰.۶ درصد افزایش را نشان می‌دهد.

از مجموع تجارت قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا، **روسیه** با سهم **۸۷.۳** درصدی مهم‌ترین شریک تجاری قزاقستان بوده است. پس از روسیه، **قرقیزستان** با **۸.۲** درصد، **بلاروس** با **۴.۱** درصد و **ارمنستان** با **۰.۳** درصد قرار دارند.

تجارت خارجی قزاقستان با جهان

در پنج‌ماهه نخست سال ۲۰۲۶، ارزش **صادرات قزاقستان به سایر کشورهای جهان** به **۳۰.۳** میلیارد دلار رسید.

مهم‌ترین اقلام صادراتی قزاقستان در این دوره عبارت بودند از:

- نفت خام و فرآورده‌های نفتی حاصل از مواد معدنی قیری: **۴۴.۶** درصد
- مس تصفیه‌شده و آلیاژهای مس فرآوری‌نشده: **۷.۶** درصد
- سنگ معدن و کنسانتره مس: **۵.۹** درصد

- آلیاژهای آهن :**۳** درصد
- گندم و مسلین :**۲.۸** درصد

مهم‌ترین مقاصد صادراتی قزاقستان در این دوره عبارت بودند از **چین** با سهم **۱۹.۹** درصد، **ایتالیا ۱۶.۴** درصد، **روسیه ۸.۸** درصد، **ترکیه ۷.۶** درصد، **هلند ۶.۳** درصد و **ازبکستان ۵.۸** درصد.

در **بخش واردات** نیز، **ارزش واردات قزاقستان در پنج‌ماهه سال ۲۰۲۶** به **۲۵.۹** میلیارد دلار رسید. مهم‌ترین **اقلام وارداتی** عبارت بودند از:

- خودروهای سواری و سایر وسایل نقلیه موتوری :**۳.۱** درصد
- تلفن و تجهیزات ارتباطی :**۲.۷** درصد
- دارو :**۲.۵** درصد
- گازهای نفتی و سایر هیدروکربن‌های گازی :**۲.۵** درصد
- ژنراتورهای برق و مبدل‌های الکتریکی دوار :**۲.۴** درصد

مهم‌ترین کشورهای مبدأ واردات قزاقستان نیز **روسیه** با سهم **۳۱.۶** درصد، **چین ۲۸.۸** درصد، **آلمان ۴.۹** درصد، **ایالات متحده آمریکا ۴.۴** درصد، **کره ۲.۵** درصد و **ترکیه ۲.۲** درصد بوده‌اند.

ارزیابی روند تجارت

بررسی آمار پنج‌ماهه نخست سال ۲۰۲۶ نشان می‌دهد که در تجارت قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا، رشد واردات به‌مراتب بیشتر از صادرات بوده است؛ به‌گونه‌ای که **واردات** با رشد **۲۰.۶** درصدی، در مقابل کاهش **۷.۱** درصدی **صادرات** قرار گرفته است. در نتیجه، تراز تجاری قزاقستان در مبادلات با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا در این دوره با کسری قابل‌توجه مواجه بوده و رشد تجارت متقابل عمدتاً از محل افزایش واردات شکل گرفته است. این روند، در کنار سهم بسیار بالای روسیه در تجارت قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه، بیانگر تمرکز قابل‌توجه تجارت قزاقستان در درون اتحادیه اقتصادی اوراسیا بر بازار روسیه است.

ساختار منطقه‌ای تجارت قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا

بخش قابل توجهی از تجارت قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا در مراکز عمده اقتصادی و صنعتی کشور متمرکز است. در میان شهرها و مناطق، آلماتی و آستانه بیشترین حجم مبادلات تجاری را به خود اختصاص داده‌اند.

- **آلماتی** :با گردش مالی تجاری حدود **۳.۲۶** میلیارد دلار، در صدر مناطق قرار دارد. افزایش حجم واردات در مقایسه با صادرات، از ویژگی‌های اصلی تجارت این شهر با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا بوده است.
- **آستانه** :با گردش مالی حدود **۲.۵۶** میلیارد دلار در رتبه بعدی قرار دارد. در این منطقه نیز حجم واردات نسبت به صادرات افزایش قابل توجهی داشته است.

در میان مناطق صنعتی قزاقستان نیز منطقه **قزاقستان شرقی** با حدود **۱.۲** میلیارد دلار، منطقه **کاراگاندا** با حدود **۱.۱** میلیارد دلار و **منطقه پاولودار** با حدود **۵۷۸** میلیون دلار، از حجم قابل توجهی از مبادلات تجاری با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا برخوردار بوده‌اند.

در برخی مناطق نیز افزایش قابل توجه گردش مالی تجارت مشاهده شده است؛ به‌گونه‌ای که در یکی از مناطق مورد بررسی، حجم مبادلات تجاری بیش از دو برابر افزایش یافته و به **۵۷۴.۵** میلیون دلار رسیده است. با توجه به اطلاعات موجود، بخش عمده این افزایش ناشی از رشد واردات بوده است.

جمع‌بندی روند منطقه‌ای

در مجموع، تمرکز تجارت قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا در مراکز بزرگ اقتصادی، پایتخت و مناطق دارای پایه صنعتی قابل توجه است. همچنین، در بخش قابل توجهی از این مناطق، رشد واردات سهم بیشتری در افزایش گردش مالی تجاری داشته است؛ موضوعی که می‌تواند بیانگر اهمیت این مناطق به‌عنوان مراکز اصلی تقاضا، مصرف و توزیع کالاهای وارداتی باشد.

تغییرات ساختاری تجارت قزاقستان

بررسی روند تجارت قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا نشان می‌دهد که در بخش قابل توجهی از مناطق، رشد واردات هم‌زمان با کاهش یا ثبات صادرات همراه بوده است. این روند در منطقه شمال قزاقستان و مناطق مرتبط با پایتخت مشهودتر بوده و در این مناطق، ارزش واردات به‌طور قابل توجهی از صادرات پیشی گرفته است.

افزایش واردات در مقایسه با صادرات موجب شده است که تراز تجاری قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا بیشتر به سمت کسری تجاری متمایل شود .این روند می‌تواند بیانگر افزایش نقش عرضه کالاهای وارداتی از کشورهای عضو اتحادیه در تأمین بخشی از تقاضای بازار داخلی قزاقستان باشد.

روند صادرات و واردات

در بخش صادرات به کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا، عملکرد صادراتی قزاقستان با کاهش مواجه بوده است؛ به‌گونه‌ای که در پنج‌ماهه سال ۲۰۲۶ ارزش صادرات به این کشورها ۷.۱ درصد کاهش یافته است.بخش عمده سبد صادراتی این کشور همچنان متکی بر منابع انرژی، محصولات معدنی، فلزات و برخی محصولات کشاورزی، به‌ویژه غلات و آرد است و تغییرات این گروه‌های اصلی، تأثیر قابل توجهی بر عملکرد کلی صادرات دارد.

همچنین، تقویت سهم برخی محصولات غیرنفتی و کالاهای با ارزش افزوده بالاتر در سبد صادراتی قزاقستان، نشان‌دهنده تلاش این کشور برای تنوع‌بخشی به ساختار صادرات و کاهش اتکای آن به صادرات مواد خام است.

در بخش واردات، رشد سریع‌تر واردات نسبت به صادرات را می‌توان، با توجه به ترکیب کالاهای وارداتی، تا حدی ناشی از افزایش تقاضای داخلی برای ماشین‌آلات، تجهیزات، کالاهای سرمایه‌ای و محصولات مورد نیاز بخش‌های صنعتی و زیرساختی دانست. این روند می‌تواند با اجرای طرح‌های توسعه‌ای و نوسازی ظرفیت‌های تولیدی و زیرساختی قزاقستان ارتباط داشته باشد.

در مجموع، داده‌های موجود حاکی از آن است که رشد تجارت قزاقستان با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا در پنج‌ماهه نخست سال ۲۰۲۶ عمدتاً از محل افزایش واردات شکل گرفته است؛ در حالی که صادرات در مقایسه با مدت مشابه سال قبل کاهش داشته است. از این منظر، روند تجارت منطقه‌ای قزاقستان در این دوره بیشتر تحت تأثیر افزایش تقاضای داخلی و رشد واردات قرار گرفته تا توسعه صادرات.

مراودات تجاری قزاقستان و ایران

تجارت دوجانبه قزاقستان و ایران طی سال‌های اخیر با نوساناتی همراه بوده است.

بر اساس آمار موجود، حجم تجارت متقابل دو کشور در سال ۲۰۲۵ به **۴۳۰.۲** میلیون دلار رسید که در مقایسه با **۳۴۰.۳** میلیون دلار در سال ۲۰۲۴، حدود **۲۶.۴** درصد افزایش داشته است.

در **پنج‌ماهه سال ۲۰۲۶** نیز حجم تجارت دوجانبه به **۱۵۱.۴** میلیون دلار رسید؛ در حالی که این رقم در مدت مشابه سال قبل **۲۱۵.۸** میلیون دلار بوده است. بر این اساس، حجم مبادلات تجاری دو کشور در این دوره، نسبت به مدت مشابه سال قبل تعدیل شده و حدود **۲۹.۹** درصد کاهش داشته است.

با توجه به روند سالانه تجارت در سال ۲۰۲۵ و نوسانات ثبت‌شده در دوره‌های مختلف، ارزیابی عملکرد تجارت دوجانبه در سال ۲۰۲۶ نیازمند بررسی روند ماه‌های آتی و تحولات صادرات و واردات دو کشور خواهد بود.

ساختار کالایی تجارت قزاقستان و ایران

در بخش صادرات قزاقستان به ایران، در پنج‌ماهه سال ۲۰۲۶، جو با ارزش صادراتی **۵۵** میلیون دلار، بخش قابل توجهی از ارزش صادرات قزاقستان به ایران را به خود اختصاص داده و در جایگاه مهم‌ترین قلم صادراتی این کشور به ایران قرار داشته است.

در همین دوره، صادرات چربی‌ها و روغن‌های حیوانی و گیاهی به ارزش ۹.۳ میلیون دلار، گندم به ارزش ۵.۸ میلیون دلار، منسوجات به ارزش ۱.۴ میلیون دلار و برنج به ارزش ۹۳ هزار دلار نیز ثبت شده است.

بر این اساس، ترکیب صادرات قزاقستان به ایران در پنج‌ماهه سال ۲۰۲۶، عمدتاً متکی بر محصولات کشاورزی و برخی اقلام اولیه و واسطه‌ای بوده است.

در بخش واردات قزاقستان از ایران، ترکیب کالاهای وارداتی قزاقستان از ایران از تنوع بیشتری برخوردار بوده است . در پنج‌ماهه نخست سال ۲۰۲۶، مهم‌ترین اقلام وارداتی از ایران شامل نوشیدنی‌ها به ارزش **۴.۶** میلیون دلار، رنگ، رزین و لاک به ارزش **۲.۸** میلیون دلار، مواد شوینده به ارزش **۱.۴** میلیون دلار، سیمان به ارزش **۱.۱** میلیون دلار و فرآورده‌های نفتی به ارزش **۱** میلیون دلار بوده است.

در مجموع، مقایسه ترکیب کالایی تجارت دو کشور در این دوره نشان می‌دهد که صادرات قزاقستان به ایران از تمرکز بیشتری بر محصولات کشاورزی برخوردار بوده، در حالی که واردات قزاقستان از ایران طیف متنوع‌تری از کالاهای صنعتی، شیمیایی، مصرفی و فرآورده‌های مرتبط با صنایع مختلف را دربر گرفته است.

ملاحظات :

۱- به نظر می‌رسد تداوم شرایط منطقه‌ای در سال ۲۰۲۶، در کنار سایر عوامل، بر روند تجارت متقابل دوجانبه و چندجانبه تأثیرگذار باشد. افزایش ریسک‌های ناشی از شرایط منطقه‌ای ، نوسانات و بی‌ثباتی احتمالی در برخی مسیرهای حمل‌ونقل و افزایش رویکرد احتیاطی فعالان اقتصادی و تجاری، می‌تواند موجب کندی یا ایجاد وقفه در جابه‌جایی و ترانزیت برخی محموله‌ها شود این شرایط می‌تواند هزینه‌ها و ریسک‌های لجستیکی را افزایش داده و بر تصمیم‌گیری فعالان اقتصادی در خصوص انعقاد قراردادهای جدید و توسعه مناسبات تجاری اثرگذار باشد. با این حال، ظرفیت‌های ترانزیتی ایران همچنان از اهمیت برخوردار است و این کشور می‌تواند به‌عنوان یکی از مسیرهای دسترسی قزاقستان به آب‌های آزاد در شمال و جنوب و همچنین بازارهای خاورمیانه، جنوب‌شرق آسیا و شمال آفریقا مورد توجه قرار گیرد. از این منظر، میزان ثبات و قابلیت اتکای مسیرهای تجاری و لجستیکی منطقه، از عوامل مؤثر بر بهره‌برداری از ظرفیت‌های موجود خواهد بود.

۲- در ساختار تجارت خارجی قزاقستان، محصولات کشاورزی و مواد اولیه همچنان از جایگاه مهمی در صادرات برخوردارند و در این بخش تغییرات قابل‌توجهی در ساختار کلی صادرات مشاهده نمی‌شود. همچنین، در تجارت با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا روندی کاهشی مشاهده شده است. در بخش واردات، الگوی متفاوتی به چشم می‌خورد؛ بگونه‌ای که در سال گذشته مصالح ساختمانی از جمله گروه‌های دارای سهم قابل‌توجه بوده‌اند، در حالی که در سال جاری میلادی (۲۰۲۶) سهم کالاهای مصرفی افزایش محسوسی داشته است. برای نمونه، میزان واردات نوشیدنی های شیرین و آبمیوه ها بیش از هشت برابر افزایش یافته است. همچنین، با وجود کاهش حدود ۵۰ درصدی حجم برخی محموله‌های تجاری، محصولات کشاورزی و مواد اولیه همچنان در زمره اقلام مهم تجاری قرار دارند.

۳- با توجه به روندهای موجود، به نظر می‌رسد علی‌رغم تجربه دوره‌هایی از رشد، حجم تجارت متقابل میان قزاقستان و ایران همچنان فاصله قابل‌توجهی با سطوح ثبت‌شده در حدود یک دهه گذشته دارد. با این وجود، ایران همچنان از اهمیت تجاری برخوردار است؛ به‌ویژه بعنوان بازاری برای محصولات کشاورزی و غلات قزاقستان و تأمین‌کننده طیف متنوعی از کالاهای مصرفی و صنعتی. بر این اساس، روند آتی تجارت میان دو کشور، علاوه بر شرایط اقتصادی، به میزان ثبات و قابلیت اتکای مسیرهای حمل‌ونقل و لجستیکی، تحولات منطقه‌ای و شرایط حاکم بر بازارهای هدف نیز وابسته خواهد بود. ۳۰ /مرداد/انتهایی

منابع:

* Bureau of National Statistics of the Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan, *Foreign Trade Turnover of the Republic of Kazakhstan (January–May 2026).*

* Bureau of National Statistics of the Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan, *Main Indicators of Foreign Trade of the Republic of Kazakhstan by Countries (January–May 2026).*

* Bureau of National Statistics of the Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan, *Main Indicators of Mutual Trade of the Republic of Kazakhstan with the EAEU Countries by Regions (January–May 2026).*

* Bureau of National Statistics of the Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan, *Export and Import of the Republic of Kazakhstan with the EAEU Countries by 4, 6 and 10 Signs of the EAEU TN VED, in the Context of Country–Commodity (January–May 2026)*